

Abused Women

At Work

2009

Abused Women At Work
Oktober 2009
Udarbejdet af Stine Skaarup
Kontakt: stine@aof-danmark.dk

Indhold

Indledning	4
Denne undersøgelse	6
Undersøgelhedsdesign	6
Interview	6
Interviewpersoner.....	6
De voldsramte kvinder	6
Begrebsdefinitioner	8
Voldens former	9
Fysisk vold	9
Psykisk vold	9
Materiel vold.....	9
Økonomisk vold	9
Seksuel vold.....	10
Partnervoldens kendetegn	11
Voldsspiralen.....	11
Processens faser.....	11
Strategier.....	11
Mandens strategier.....	11
Kvindens strategier	13
Voldens omfang og karakter i Danmark	15
Den nationale voldsdatabase.....	16
Årsstatistik fra krisecentre 2008	18
Voldsramte kvinders arbejdsliv	21
Opsamling på undersøgelsens resultater	34
Litteraturliste	38
Bilag 1	41

Indledning

I Danmark ses vold mod kvinder som et uacceptabelt overgreb og et alvorligt socialt problem, som regeringen forsøger at bekæmpe gennem nationale handlingsplaner og forskellige tiltag.

I 2000 blev der nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe, der udarbejdede en status om vold mod kvinder i Danmark. Denne status dannede baggrund for *Handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder 2002-2004*. De efterfølgende handlingsplaner på området *Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008* og *National strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer 2009-2012* er en videreudvikling af det eksisterende arbejde. Af initiativer kan nævnes tilbud om støtte til ofre, forebyggelsesarbejde, tilbud om hjælp til voldsudøveren, vidensindsamling, forskning, styrkelse af en tværfaglig myndighedsindsats og fagfolks viden og kompetencer, holdningsændrende kampagner mv. Initiativerne er rettet både mod voldsramte kvinder, børn, voldsudøvere og fagfolk. I begyndelsen var voldsramte kvinder og børn primært i fokus, men nye undersøgelser viser, at mænd også er ofre for vold i nære relationer, og de indgår nu også som målgruppe for indsatserne.

I 2002 vedtog man i EU at afdække omfanget og karakteren af volden gennem 7 indikatorer, så det sikres, at medlemslandene indsamler sammenlignelige data om problemet og implementerer FN's Beijing-handlingsplan om ligestilling og bekæmpelse af vold mod kvinder.

Det blev besluttet at indsamle viden om: volds ofre, voldsudøvere, hvilken støtte landet tilbyder ofre, hvilke aktiviteter er rettede mod voldsudøveren, for at få denne til at bryde voldscirklen, træning af professionelle, statslige initiativer til bekæmpelse af vold mod kvinder og evaluering af indsatserne.

Det Nationale Voldsobservatorium¹ tog i 2004 initiativ til at skabe en national database, hvor både registerdata og befolkningsundersøgelser, der rummer viden om vold mod kvinder, er samlet. Statens Institut for Folkesundhed og Syddansk Universitet følger udviklingen i databasen for ligestillingsministeren og publicerer rapporter med udgangspunkt i de 7 EU-indikatorer. Der er desuden udgivet en række rapporter/forskningsbaserede undersøgelser af vold mod kvinder i Danmark. Tilsammen giver databasen og undersøgelserne et bredt billede af fænomenet vold mod kvinder i Danmark.

Tallene fra den nationale voldsdatabase viser en nedgang i partnervolden mod kvinder i Danmark fra ca. 42.000 årligt (2004) til ca. 28.000 tilfælde årligt (2007). Tallene viser også, at selvom partnervolden er faldet, er den samlede vold mod kvinder steget. Der skønnes at være 70.000 tilfælde af vold mod kvinder årligt i Danmark².

¹ *Det Nationale Voldsobservatorium - et samarbejde om bekæmpelse af mænds vold mod kvinder* Kvinderådet, 2005. *Det Nationale Voldsobservatorium* består af repræsentanter fra institutioner og organisationer samt enkeltpersoner, der arbejder inden for feltet. Til sammen udgør Voldsobservatoriet en vidensbank, der samler forskningsbaseret viden, praksis og kønspolitisk indsigt. Det Nationale Voldsobservatorium er en del af Den Europæiske Kvindelobby's Voldsobservatorium. Den nationale database er tilgængelig på www.stopvolden.dk

² *Vold mod mænd i Danmark, 2008* og *Mænds vold mod kvinder, 2007*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.

Selvom der er nedgang i tallene i forhold til partnervold, er der stadig mange kvinder, som bliver udsat for vold. Vold mod kvinder er et alvorligt socialt problem i Danmark og regeringen har afsat 35 mio. kr. over de næste 4 år (Satspuljen 2009) til at bekæmpe fænomenet.

Regeringens fremtidige mål

Regeringens overordnede og langsigtede mål er, at ingen kvinder og mænd udsættes for partnervold. De konkrete mål er at reducere antallet af partnervoldstilfælde fra 28.000 kvinder årligt til max 20.000 kvinder inden 2012. Det er ligeledes målet at reducere antallet af partnervoldstilfælde mod mænd fra 8.900 årligt til højst 7.000 mænd inden 2012. Tallene måles gennem data fra den nationale database om vold mod kvinder, og de opsatte mål er en forudsætning for satspuljebevillingerne.

Perspektiv- og handlingsplan 2009 Af Minister for ligestilling, 2009

Denne undersøgelse

Denne undersøgelse er et led i Daphne-projektet "Den voldsramte kvinde er en kollega – virksomhedens handlemuligheder"³. Formålet med undersøgelsen er at afdække partnervoldens karakter og omfang i Danmark samt særligt fokusere på voldens påvirkning af kvinders arbejdsliv. Undersøgelsen skal kvalificere arbejdet i Daphne projektet og indgå i en analyse med tilsvarende undersøgelser udført i Daphne-projektets partnerlande Spanien og Litauen.

Undersøgellesdesign

Undersøgelsen består af tre dele:

1. En begrebsdefinition, en gennemgang af voldens former og partnervoldens kendetegn.
2. En opsamling af omfanget og karakteren af vold mod kvinder i Danmark med særligt fokus på partnervold begået mod kvinder. Tallene kommer primært fra den nationale voldsdatabase, der har samlet de nyeste tal og undersøgelser, samt statistikker fra krisecentre.
3. En fokusering på voldsramte kvinders arbejdsliv på baggrund af kvalitative interviews med voldsramte kvinder og eksperter, samt det materiale der findes om voldsramte kvinders arbejdsliv i Danmark.

Interview

Interviewene har til formål at skabe øget viden om voldsudsatte kvinders arbejdsliv gennem fokus på følgende temaer:

- Hvordan har volden påvirket kvindernes arbejdsliv?
- Hvad er kvindernes behov på arbejdspladsen?
- Hvilke erfaringer har de gjort sig på arbejdspladsen?
- Tabuer og barrierer
- Oplevelser med ledelsen, kollegerne og tillidsvalgte
- Kvindernes perspektiv på deres arbejdsliv som voldsramte

Interviewpersoner

Der er gennemført 5 interview i forbindelse med undersøgelsen. To med fagpersoner fra henholdsvis Statens Institut for Folkesundhed og LOKK samt interview med 3 voldsramte kvinder. Alle interview er optaget, på nær et (hvor der er taget skriftlige noter undervejs). De optagede interview er transskriberet og godkendt af interviewpersonerne. De voldsramte kvinder har meldt sig frivilligt gennem et opslag på Netværk for voldsramte kvinders hjemmeside www.netvaerk.org.

De voldsramte kvinder

Interviewperson 1 har en længere videregående uddannelse og arbejder som projektmedarbejder. Hun har været udsat for fysisk vold, da hun var yngre, og psykisk og materiel vold i hendes to seneste forhold. Hun har ingen børn. Selvom der er gået over to år siden voldsudsættelsen, er det først for nylig, at kvinden har fået fred. Hun frygter stadig for at bevæge sig i det offentlige rum, fordi der er risiko for at møde ham.

³Engelsk titel: "Abused Women At Work - Work place policy for exploited women – a Trade Union action".
www.awaw.dk

Interviewperson 2 har en længere videregående uddannelse og arbejder som gymnasielærer. Hun har været udsat for psykisk og seksuel vold og har et barn med manden. Barnet blev også udsat for fysisk vold. Hun har ikke tidligere været i et voldeligt forhold. Hun har stadig mange konflikter med manden og er midt i en retssag omkring forældremyndigheden over deres fælles barn.

Interviewperson 3 var selvstændig frisør og kom på kontanthjælp, da hun tog på krisecenter. Hun har været udsat for psykisk vold og forlod manden, da volden blev fysisk. Hun har et barn fra et tidligere forhold. Hun har ikke været i et voldeligt forhold før. Hun har boet på flere forskellige krisecentre, men er nu gået "under jorden" og bor i et sommerhus. Hun modtager ikke offentlige ydelser, fordi hun nægter at opgive sin adresse af sikkerhedsmæssige årsager. Hun låner penge for at klare sig.

Interviewene er gennemført både som personlige interview og som telefoninterview afhængigt af, hvad der passede kvinden bedst. Interviewene har været minimum 2 timer, da interviewer lagde vægt på, at kvinderne fik mulighed for at fortælle deres historie. Selvom undersøgelsen baserer sig på få kvinder, er der meget datamateriale, da interviewene er dyberegående. I denne undersøgelse er der kun medtaget det datamateriale, der omhandler kvindernes arbejdsliv. Kvinderne har bagefter udtrykt, at de var rigtig glade for at fortælle deres historie. En af kvinderne har anbefalet andre kvinder at lade sig interviewe på netværket for voldsramte kvinders hjemmeside. Dette gav flere henvendelser og endte med, at vi fik flere, end de interviewpersoner vi skulle bruge til undersøgelsen. Vi vil gerne sige tak til de modige kvinder, der har delt deres rørende historier.

Interviewene er transskriberet og godkendt af kvinderne og derefter tematiseret. Data vedrørende kvindernes arbejdsliv er derefter valgt ud for at belyse fænomenet voldsramte kvinders arbejdsliv. Data er systematiseret og tematiseret på tværs af interviewene, og de tværgående temaer danner baggrund for interviewmaterialet.

Afgrænsning

Denne undersøgelse fokuserer på partnervold begået mod kvinder over 18 år og konsekvenserne for kvindernes arbejdsliv og afgrænser sig dermed fra at fokusere på for eksempel mænd, der udsættes for partnervold, baggrunden for vold/hvorfor mænd udøver vold eller på konsekvenserne for de voldsramte kvinders børn.

Begrebsdefinitioner

I Danmark forstås *vold mod kvinder* bredt ud fra FN's definition i Beijing-handlingsplanen:

Enhver kønsrelateret voldshandling, der resulterer i eller kan antages at medføre fysisk, seksuel eller psykisk skade for kvinder, inklusive trusler om sådanne handlinger, tvang eller vilkårlig frihedsberøvelse, hvad enten det sker offentligt eller privat.

Definitionen omfatter alle former for vold mod kvinder. Udsatteenheden i Servicestyrelsen definerer vold på følgende måde:

Vold er en handling eller trussel, der - uanset formålet - er egnet til eller krænker en anden persons integritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen – uanset om personen er et barn eller en voksen mand eller kvinde. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt. Handlingen overskrider endvidere samfundets love og normer⁴.

Denne undersøgelse har fokus på *partnervold* forstået som vold i en intim relation. Med partnervold menes den *vold, der begås mellem nuværende eller tidligere partnere, i kæresteforhold eller ægteskab.*

⁴ Kommunernes beredskab i forhold til vold. Servicestyrelsen 2009

Voldens former

Vold mod kvinder udøves på forskellige måder og antager forskellige former. I danske undersøgelser afspejles det, at volden er en kompleks størrelse. Der skelnes overordnet set mellem fem former for voldsudøvelse i undersøgelse: *Fysisk vold, psykisk vold, materiel vold, økonomisk vold og seksuel vold*. I praksis er voldsformerne sammenvævede, og der er oftest flere former for vold på spil i den enkelte situation.

Fysisk vold

Fysisk vold kan fx være slag, spark, skub, bid, ryste, kvælningsforsøg, knivstik, brændemærker, brug af våben mv.

Psykisk vold

Psykisk vold kan fx være at skræmme, krænke, styre eller dominere en anden gennem forskellige handlinger som:

- Direkte eller indirekte **trusler** om fx at fjerne/bortføre børnene, smide kvinden ud, om selvmord, at dræbe kvinden, at altid at kunne finde og skade hende, at mishandle børnene og hende, at gå fra hende, at ødelægge hendes jobmuligheder eller hendes karriere, at slå eller trusler om at gøre nærtstående ondt, trusler om hjemsendelse (udenlandske kvinder), tvangshjemsendelse, indpodning af frygt for myndighederne, tilbageholdelse af information, trusler m.v.
- **Ydmygelse** af kvinden gennem nedværdigende behandling, latterliggørelse, bagatellisering af kvindens fysiske skader, kritik, fortælle hende at hun er grim, ubrugelig, nægte at tale til hende, ignorere hende, ydmyge hende foran børnene eller andre, fortælle hende at hun er skør og skulle være indlagt på et psykiatrisk hospital, overbevise hende om at hun er forkert.
- Have **kontrol** med alle aspekter af kvindens liv, herunder tid, arbejde, tøj, økonomi m.v. Forhindre hende i at arbejde eller studere, forfølge hende overalt.
- **Isolere** kvinden ved at forhindre hende i at se familie eller venner, ødelægge hendes sociale kontakter, låse kvinden inde eller forhindre kvinden i at have et arbejde.

Materiel vold

Vold mod genstande, ødelæggelse af inventar og personlige ejendele fx ved at kaste med møbler, rive tøj i stykker, tvinge hende til at forlade hjemmet uden sine ting osv.

Økonomisk vold

Kontrol over kvindens indkomst og forbrug, fx ved at tage hendes løn, give hende "lommepenge", tvinge hende til gældsættelse, så hun kan ende som fattig i fremtiden osv. Kvinden bliver endnu mere afhængig af manden, når hun udsættes for økonomisk vold, og hun isoleres, da hun ikke har penge til at bevæge sig rundt i det offentlige rum eller deltage i sociale aktiviteter.

Seksuel vold

Denne betegnelse dækker over voldtægt, forsøg derpå og andre tvungne seksuelle ydelser. Den seksuelle vold udøves af partneren, men modtageren af de tvungne seksuelle ydelser kan både være partneren selv eller andre personer⁵.

⁵ Afsnittet er skrevet på baggrund af følgende kilder: *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer* V FC Socialt Udsatte og LOKK, 2005. *Fanget i volden*. Aalborg Universitet, 2006 *Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde*. Formidlingscenteret for socialt arbejde 2002.

Partnervoldens kendetegn

Partnervold er kendetegnet ved en følelsesmæssig relation og tilknytning mellem personerne. Der kan være både kærlighed, børn, hus, fælles økonomi, familierelationer osv., der binder partnerne sammen. Ingen vælger bevidst et voldeligt forhold - partnervold er kendetegnet ved at starte i det små og udvikle sig over tid.

Voldsspiralen

En udbredt forståelse af volden er gennem Eva Lundgrens⁶ teori om voldsspiralen. Volden forstås som en proces, der *normaliseres* over tid. I processen er der forskellige mekanismer, der virker hver for sig og i kombination med hinanden⁷.

Processens faser

- En voldelig handling. Handlingen forklares som en ulykke, der ikke vil gentage sig. Kvinden protesterer, er chokeret, og ser det forkerte i handlingen.
- Anden fase opstår, når volden gentager sig. Kvinden begynder at finde årsager til volden i sig selv (internalisere) og hvis volden fortsætter, mister kvinden gradvist virkelighedsopfattelsen og fornemmelsen af rigtigt og forkert. Det samme sker for voldsudøveren. Kvinden forsøger at tilpasse sig for at undgå volden. Til sidst accepterer kvinden volden som noget, der kan forventes.
- I sidste fase dominerer manden kvindens verden, og hun har mistet sin egen virkelighedsopfattelse. Kvinden mister evnen til at skelne mellem rigtigt og forkert, godt og dårligt. Hun gør alt for at tilpasse sig, så volden ophører. Manden ændrer hele tiden krav, og til sidst opgiver kvinden troen på, at volden stopper, hvis bare hun tilpasser sig. Derefter forsøger hun at overleve i volden. Kvinden mister sig selv og er ikke længere den person hun tidligere var⁸.

Strategier

I det følgende beskrives de strategier manden og kvinden udvikler til at håndtere situationen i et voldeligt parforhold. Strategierne er ikke nødvendigvis bevidste for parterne.

Mandens strategier

For manden er følgende strategier karakteristiske for voldsspiralen:

- Kontrolleret vold
- Isolation
- Vekslen mellem ømhed og vold

⁶ Forsker ved Sociologiske Institut på Uppsala Universitet

⁷ Undersøgelsen *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer* V FC Socialt Udsatte og LOKK, 2005 afdækker målgruppen af kvinder på krisecentre dybere og beskriver og understøtter teorien om voldsspiralen i partnervold. Det gør denne undersøgelse desuden også.

⁸ *Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde*, Formidlingscenteret for socialt arbejde, 2002.

Kontrolleret vold

Volden er kontrolleret ved, at den ofte foregår hjemme uden vidner, og manden bestemmer graden og omfanget af volden. Der slås oftest på steder, hvor det ikke kan ses, når kvinden har tøj på.

En anden form for kontrolleret vold er *trusler* og *nedværdigelse* af kvinden. Trusler om, hvad der kommer til at ske, hvis kvinden ikke *gør*, som manden *ønsker* eller *gør/har gjort* noget, han ikke *ønsker*. Kvindens adfærd kan styres med truslerne. Desuden er der *latent vold*, som er vold, der virker alene i kraft af sin mulighed, og som får kvinden til at tilpasse sig, af frygt for hvad der kan ske, hvis hun ikke *gør*. Den latente vold kan virke, selv efter kvinden har forladt manden. Fx kan frygten for at gå ud i det offentlige rum og risikere at møde manden styre kvindens adfærd, uanset om truslen er reel eller ej⁹.

I forbindelse med kontrolleret vold kan volden retfærdiggøres ved hjælp af mandens forståelse af, at kvinden ikke opfører sig som hun "burde", og volden kan ses som en berettiget straf, der hjælper kvinden til at finde sin plads, fordi hun ikke er, som hun bør være set fra mandens perspektiv. Kvinden forsøger at tilpasse sig mandens forståelse, der ender med at blive hendes egen. Internaliseringen giver manden kontrol over kvinden, mens kvinden mister sin identitet og udelukkende ser sig selv ud fra mandens syn. Kvinden mister både selvværd og dømmekraft.

Kontrolleret vold kan også være følelsesmæssig vold og indebære nedværdigelse af kvindens udseende, intelligens, væremåde eller formåen og har til formål at få kvinden til at føle sig betydningsløs og uværdig. Det kan også være at overbevise kvinden om, at hun er syg eller "tosset" og manipulere hende gennem psykiske spil. Adfærden medfører at kvinden ændrer syn på sig selv, og hendes selvværd nedbrydes.

Isolation

Gennem isolering nægter, forhindrer eller vanskeliggør manden kvinden i at have kontakt med venner, familie eller arbejdsmarked. Manden kan isolere kvinden ved at låse hende inde (frihedsberøvelse) og dermed sikre, at hun ikke flygter eller sikre, at kvinden ikke kan komme i kontakt med nogen ved at tage telefonen med sig. Isolation skjuler volden, og det bliver sværere for andre at opdage det og gribe ind. Kvinden bliver i stigende grad afhængig af manden, der ender med at blive hendes eneste sociale kontakt. Ved at isolere kvinden får manden både fysisk kontrol over kvinden og sikrer, at kvindens referenceramme er begrænset til mandens virkelighedsopfattelse. Dette bevirker, at volden normaliseres. At den, der skader kvinden, samtidigt er den eneste i kvindens liv, er stærkt nedbrydende. Kvinden skal have noget at sammenligne med for at forstå, at det hun er udsat for er forkert. Hvis hun ikke har noget at sammenligne med, vil hun med tiden opleve volden som normal. En del af isoleringen kan også være overvågning til og fra arbejde, læse hendes private post, lytte til telefonsamtaler eller forhøre kvinden og få hende til at redegøre for, hvor hun har været, hvem hun har talt med mm.

⁹ Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer V FC Socialt Udsatte og LOKK, 2005

Vekslen mellem ømhed og vold

Vekslen mellem vold og ømhed er endnu en strategi til at opnå magt og kontrol. At manden svinger mellem disse yderpoler, forstærker effekten af volden som ovenover beskrevet. Manden er krænker og omsorgsgiver på én gang, og kvinden ender med ikke at kunne skelne mellem vold og kærlighed. Når manden yder omsorg og gør alt for hende, efter han har været voldelig, ses der bort fra, at det faktisk er manden, der er årsag til lidelserne. På den måde er begge med til at opretholde synet på manden som omsorgsfuld og god frem for voldelig og krænkende.

Kvindens strategier

For kvinden er følgende tilpasningsstrategier karakteristiske:

- Fortrængning eller bagatellisering af volden
- Forskydning i opfattelsen af mandens adfærd – fra voldelig til normal
- Isolation fra omverdenen

Fortrængning eller bagatellisering af volden

I starten kan kvinden bortforklare volden som en ulykke, men med tiden kan volden ikke forklares af kvinden – med mindre det er hendes egen skyld. Kvindens grænser for, hvad hun vil acceptere, udviskes. Kvinden påtager sig skylden for volden, skammer sig og bortforklarer eller opfatter volden som et enkeltstående tilfælde. Kvinden kan også undskylde volden med mandens opvækst eller livssituation, der måske har været/er svær.

Forskydning i opfattelsen af mandens adfærd – fra voldelig til normal

Når kvinden nedbrydes psykisk, kan det være svært at skelne imellem almindelig/normal adfærd og voldelig adfærd. Hendes referenceramme er til sidst mandens virkelighedsopfattelse, som hun forsøger at tilpasse og underkaste sig. Tilpasningen udmatter og dræner kvinden, som oplever ikke at slå til, og at volden er hendes egen skyld. Når manden dominerer kvindens univers, normaliseres volden, da kvinden ikke har noget at holde sine oplevelser op imod, så hun kan forstå, at det hun er udsat for er forkert. Hvis hun ikke har noget at sammenligne med, vil hun opleve volden som normal over tid.

Isolation fra omverdenen

Kvinden kan vælge at isolere sig fra omverdenen, fordi hun vil holde volden hemmelig og er skamfuld over at være udsat for vold. Hun ønsker ikke at blive konfronteret med volden i mødet med andre. Kvinden kan frygte andres reaktioner eller fordømmelse over, at hun ikke forlader manden. Det kan derfor føles "nemmere" at isolere sig, og det kan samtidig være af frygt for, hvad manden vil gøre, hvis hun ikke gør det. Tankerne om volden som mulighed medfører, at kvinden isolerer sig for at undgå volden. Isolationen kan både være fysisk, mental og psykisk og er med til at normalisere volden.

Lavt selvværd og svækket dømmekraft

Igennem hele processen mister kvinden som beskrevet gradvist sin selvtillid og sit selvværd. Kvinden udvikler et negativt selvbillede og bliver følelsesmæssigt afhængig af manden. Det tapper kvinden for styrke, og tilpasningen kan udmatte kvinden i sådan en grad, at hun ikke har energi og overskud til at forandre situationen. Voldsspiralen har altså nedbrydning af selvværd som konsekvens. Jo hurtigere kvinden bryder ud af det voldelige forhold des bedre. Det er lettere at

bryde ud i første fase, inden volden normaliseres og internaliseres. Hvis kvinden først har normaliseret volden, giver det ikke mening at stille spørgsmålet om, hvorfor hun ikke forlader manden¹⁰.

Når volden normaliseres og internaliseres er kvinden ikke mere aktør men offer. Kvinden magter ikke længere at vælge selv, men bliver i forholdet og er afhængig af hjælp udefra for at komme ud af det. Vigtigst er det at støtte hende i at indse, hvad der sker med hende og hjælpe hende til at finde styrken til at forandre det¹¹.

¹⁰ *Fanget i volden*. Aalborg Universitet, 2006.

¹¹ *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer* V FC Socialt Udsatte og LOKK, 2005. Afsnittet er desuden baseret på følgende kilder: LOKK voksenstatistik 2008, *Fanget i volden*. Aalborg Universitet, 2006, Lundgren, Eva, 2001: 'Våldets normaliseringsprocess – Två parter – två strategier'. ROKS, *Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde*. Formidlingscenteret for socialt arbejde 2002.

Voldens omfang og karakter i Danmark

I Danmark er det muligt at give en bred beskrivelse af voldens karakter og omfang gennem data fra den nationale voldsdatabase. Første gang der kom en rapport på baggrund af tallene var i 2004. Undersøgelsen er fulgt op i 2007, så det er muligt at følge udviklingen i volden. Tallene i voldsdatabase er som nævnt i indledningen, den officielle kilde som bl.a. regeringen bruger som indikator på, om de når deres mål i forhold til nedbringelse af volden.

Den nationale voldsdatabase baserer sig på forskellige datakilder som:

- Befolkningsundersøgelser baseret på interview eller spørgeskemaer, som afdækker kvinders selvoplevede voldsudsættelse, fx de landsdækkende Sundheds- og sygelighedsundersøgelser fra 2000 og 2005 af Statens Institut for Folkesundhed, Rigspolitiets offerundersøgelser 95/96 og 2005, den internationale undersøgelse om vold mod kvinder IVAWS 2003, DANCOS Danske Nationale Cohorte Study, Sundheds og sygelighedsundersøgelserne fra 1986 og frem.
- Registerdata fra det Centrale Kriminalregister, Rigspolitiets Anmeldelses og Offerregister, Dødsårsagsregisteret, Landspatientregisteret, Danmarks Statistiks Integrerede Arbejdsmarked Forskningsdatabase (IDA databasen), dødsårsagsstatistik fra Sundhedsstyrelsen, Politiets Sagsstyrings System (POLSAS) og Danmarks Statistik, som giver overblik over den vold, der er offentligt registreret. Desuden årsstatistikker fra krisecentre og voldtægtsmodtagelser.

Der er forskel på omfanget af volden, når man afdækker den gennem registerdata, som omfatter de mere alvorlige former for vold, der politianmeldes eller fører til sygehuskontakt og så den selvrapporterede vold, som dækker over både lettere og grovere fysisk vold, seksuelle krænkelser og overgreb, der baserer sig på kvinders egne oplevelser af hændelser og overgreb¹². Data fra krisecentre viser en særlig gruppe af kvinder, som er socialt belastede.

Kombineret skaber kilderne et varieret billede af vold mod kvinder. De forskellige datakilder om vold mod kvinder omfatter kun i beskedent omfang den ikke-fysiske vold, og man kan derfor tale om, at oplysninger om vold mod kvinder er forbundet med mørketal, fordi tallene ikke giver et dækkende billede af den ikke-fysiske vold. Mange voldsramte kvinder opfanges ikke af systemet, fordi de ikke søger hjælp, men klarer sig selv eller trækker på deres netværk. Derfor skal de følgende officielle tal ses som absolut minimumstal, da de kun omfatter de kendte/registrerede tilfælde.

¹² Undersøgelser, der spørger til forskellige former for vold viser højere voldsforekomst, end undersøgelser, der kun spørger til udsættelse for fysisk vold

Den nationale voldsdatabase

Den nationale voldsdatabase viser følgende på baggrund af de forskellige kilder i 2007/2008:

Omfang af vold

- Ca. 70.000 kvinder i alderen 16-64 år – eller knap 4 ud af 100 voksne kvinder – er årligt udsat for en form for vold.
- Ca. 32.000 kvinder oplever grov fysisk vold årligt.
- Omfanget af partnervold er faldet fra 42.000 til **28.000 kvinder, der årligt oplever vold fra en nuværende eller tidligere partner.**
- 8.999 mænd udsættes for partnervold.
- Omkring 20-22.000 børn vokser op i en voldsramt familie.

Baseret på registerdata og befolkningsundersøgelser

Drab, sygehuskontakt og politianmeldelser

- Årligt bliver ca. 25 kvinder over 15 år dræbt i Danmark.
- 6.000 kvinder kontakter en skadestue pga. voldsskader årligt. Skadestuekontakterne er steget fra knap 5.000 i 2000 til 6.000 i 2005. Stigningen er størst blandt yngre kvinder.
- 60 % af samtlige voldsskader blandt kvinder ved sygehuskontakt er opstået i boligen, og knap 40 % af skaderne er lokaliseret til hoved og hals, hvilket er karakteristisk for partnervold.
- Knap 5.500 kvinder anmelder årligt vold eller trusler om vold.
- Partnervold synes at være relativt grovere end anden form for vold, idet andelen af denne type politianmeldte voldssager hyppigere end anden vold medfører en skadestuekontakt.

Baseret på registerdata

Seksuelle overgreb og voldtægter

- **Ca. 26.000 kvinder under 60 år skønnes årligt at opleve tvungen sex.** Forekomsten er højest blandt unge kvinder
- Blandt de yngre kvinder, 16-29-årige, var tvangen i halvdelen af tilfældene udøvet af en tidligere partner og blandt 40-49-årige kvinder overvejende af en nuværende partner.
- Der er i perioden 2002-2006 gennemsnitligt politianmeldt 400 voldtægter og forsøg på voldtægt årligt mod kvinder over 15 år. Et flertal af anmeldelser vedrører unge kvinder.
- Der er ikke nogen stigning i anmeldelsestallet, men en stigning i kvinder der kontakter voldtægtsmodtagelser. 330 kvinder kontaktede i 2006 centret på Rigshospitalet mod 234 i 2001, svarende til en stigning på ca. 30 %. 130 kvinder kontaktede i 2006 centret på Århus Sygehus mod 105 i 2001, en stigning på knap 25 %. Knap 70 % af overgrebene var eller blev anmeldt til politiet i 2006, som er en lille stigning i forhold til i 2005.
- I halvdelen af sagerne var overgriberen en meget kortvarig bekendt eller en fremmed.
- 10 % af gerningsmændene var nuværende eller tidligere kæreste eller ægtefælle.
- Ca. 40 % af gerningsmændene var en ven eller bekendt.

Baseret på data fra voldtægtsmodtagelser, befolkningsundersøgelser og registerdata

Arbejdsrelateret vold

- **Arbejdsrelateret vold mod kvinder er steget fra 10 % til 20 %** fra 2000 til 2005
- Knap **15.000 kvinder** blev i 2005 udsat for vold på arbejdet

Baseret på befolkningsundersøgelser

Ofrene

- Unge kvinder er seks gange hyppigere end midaldrende kvinder udsat for vold.
- Partnervold forekommer hyppigst blandt kvinder over 30 år.
- 2/3 af de kvinder, der har politianmeldt partnervold, har børn.
- Gifte kvinder har lavest risiko for voldsudsættelse, mens samlevende kvinder har større risiko for grov vold end både gifte og enlige kvinder.
- Enlige kvinder har ca. 3 gange større risiko for nogen form for fysisk vold end gifte kvinder.
- **Der er ingen klar sammenhæng mellem uddannelseslængde og udsættelse for fysisk vold.**
- Kvinder der udsættes for vold **drikker hyppigere alkohol** end ikke-voldsudsatte kvinder, men har ikke et større selvrapporteret medicinforbrug.
- Kvinder, der udsættes for vold, rapporterer oftere end ikke-voldsramte kvinder:
 - **Langvarige ægteskabelige problemer**
 - **Manglende indflydelse på deres arbejde**
 - **Barndomsproblemer**
 - **Psykiske problemer**
 - **Selvmodsforsøg.**
 - **Angst og depression**
 - **Generet af træthed og stresssymptomer**

Der var markant flere kvinder, som havde været udsat for grov fysisk vold det seneste år (2005), der **vurderer, at deres helbred var dårligt eller meget dårligt.**

Baseret på registerdata, befolkningsundersøgelser og krisecenterstatistik

Ovenstående tal er baseret på følgende kilder¹³.

Opsamling på nøgletal fra den nationale database

Tallene viser, at ca. 70.000 kvinder oplever vold årligt og mindst 28.000 kvinder udsættes for partnervold årligt. Der er fald i voldsskader som følge af partnervold, men en stigning i voldsrelaterede skadestuekontakter. Den arbejdsrelaterede vold mod kvinder er steget fra 10 % til 20 %, hvilket betyder, at knap 15.000 kvinder i 2005 blev udsat for vold på arbejdspladsen.

Tallene viser også, at der ikke er en klar sammenhæng mellem uddannelseslængde og udsættelse for fysisk vold.

¹³ *Vold mod mænd i Danmark – omfang og karakter*, 2008. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling. *Mænds vold mod kvinder – omfang, karakter og indsats mod vold*. 2004. Statens Institut for Folkesundhed, Det Nationale Voldsobservatorium i Kvinderådet og Minister for Ligestilling. *Mænds Vold mod Kvinder. Omfang – karakter og indsats mod vold – 2007*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.

Voldsramte kvinders helbred er dårligt både fysisk og psykisk. Kvinderne har oftere end resten af befolkningen: langvarige ægteskabelige problemer, barndomsproblemer, psykiske problemer, selvmordsforsøg, angst og depression. Kvinderne er desuden generet af træthed og stress-symptomer. Voldsramte kvinder rapporterer manglende indflydelse på deres arbejde og har oftere samarbejdsproblemer med deres kollegaer.

Årsstatistik fra krisecentre 2008

Der er 45 krisecentre spredt over hele landet, hvor voldsramte kvinder kan søge tilflugt. 40 af centrene er organiseret i LOKK¹⁴. LOKK indsamler oplysninger om kvinderne på krisecentrene gennem spørgeskemaer. LOKK voksenstatistik 2008 bygger på besvarelser fra 1.476 kvinder, der i 2008 har boet på et krisecenter.

I 2008 er antallet af henvendelser til danske krisecentre steget med 14 %. Der er registreret 15.256 henvendelser på 37 krisecentre. 79 % af henvendelserne var telefoniske, og 20 procent var personlige. 51 % af henvendelserne omhandlede en ledig plads, og 48 % af henvendelserne omhandlede rådgivning.

53 % af de kvinder, der henvendte sig om en ledig plads, blev tilbudt at flytte ind på krisecentret – 3 % flere end i 2007. 3.656 kvinder blev henvist til en anden løsning end at flytte ind på krisecentret med pladsmangel som hovedårsag.

- **89 % af kvinderne på krisecentre var udsat for partnervold i 2008.** For 73 % af kvinderne er voldsudøveren deres nuværende ægtefælle eller samlever, mens det for 18 % er deres tidligere ægtefælle/samlever eller tidligere kæreste, der er ansvarlig.
- 40 % af kvinderne på krisecentrene er født i et andet land end Danmark.

Blandt indvandrerkvinder var volden i hvert fjerde tilfælde udøvet af en etnisk dansk mand. Volden bliver oftest udøvet af en dansk mand.

¹⁴ LOKK er en interesseorganisation, hvis overordnede formål er at synliggøre og styrke det enkelte krisecenters arbejde for at forebygge og bekæmpe fysisk og psykisk vold mod kvinder og deres børn. www.LOKK.dk

LOKK's spørgeskemaundersøgelse afdækker også, hvilke former for vold kvinderne har været udsat for samt hyppigheden af overgrebene:

Former for vold

- **76 % af kvinderne havde været udsat for fysisk vold i 2008. I 2007 var det 96 %.**
- Af den fysiske vold er 87 % af kvinderne blevet skubbet, revet, rusket eller slået med flad hånd eller lignende.
- 56 % af kvinderne er blevet sparket, slået med knyttet hånd eller med en genstand.
- 40 % er blevet kastet ind i møbler, vægge, ned ad trapper eller lignende
- 37 % har været udsat for kvælningsforsøg, er blevet angrebet med kniv eller skydevåben.
- 7 % har været udsat for andre former for fysisk vold som brækket arm, brækket ben/kraveben, spyttet på, revet i håret, klippet håret af, blevet brændt, holdt fast, sparket, trampet på, forfulgt, forsøgt smidt ud over en altan, bundet, fikseret, pisket, slæbt ned af trapper, få kastet ting på sig, smidt ud af bolig i undertøj, udøvet vold mod barn/børn.
- 15 % har været udsat for seksuelle overgreb.
- 28 % har været udsat for materielle ødelæggelser som indbo smadret, personlige ejendele ødelagt, indbrud, tøj, pas, mobil stjålet, opgang smadret, mistet lejlighed pga. klager.
- 28 % af kvinderne har været udsat for økonomisk kontrol som frataget råderetten over økonomien, tvungen gældsættelse, nægtet penge, partneren betaler ikke fælles udgifter, bankbog tømt,
- **94 % af kvinderne har været udsat for psykisk vold som trusler, dominans, kontrol, nedgørelse, ydmygelse, isolation, forfølgelse osv.**

Kvinderne har været udsat for en, flere eller alle typer af ovenstående vold.

Voldens hyppighed

- 13 % har været udsat for fysisk vold, seksuelle overgreb og andre former for kontrol og magtudøvelse én gang, mens 34 % har været udsat for volden flere gange om måneden. For 53 % sker voldsudsættelsen mindst én gang ugentligt, flere gange om ugen eller dagligt.
- 83 % oplever den psykiske vold mindst ugentligt, flere gange om ugen eller dagligt. 15 % har været udsat for psykisk vold flere gange om måneden, månedligt eller sjældnere, mens 2 % har oplevet psykisk vold én enkelt gang.
- 54 % af kvinderne har været udsat for vold i mindst tre år, og 20 % af kvinderne har været udsat for vold i mindst fem år inden deres aktuelle krisecenterophold.
- Hver fjerde kvinde har været udsat for vold i under et år, og 23 % af kvinderne har været udsat for vold i 1-2 år, inden krisecenteropholdet i 2008.
- 34 % har, udover den nuværende vold, desuden været udsat for vold i et eller flere tidligere parforhold.
- 58 % har tidligere været på krisecenter

Uddannelse og arbejdstilknytning

- Hver fjerde kvinde (25 %) er i arbejde under opholdet på krisecentret.
- 11 % modtager dagpenge eller sygedagpenge. Mange kvinder er sygemeldte under opholdet på krisecenteret.
- 32 % modtager kontanthjælp eller er i aktivering. Det er især yngre kvinder mellem 18-39 år, og kvinder der lider af langvarige sygdomme (81 %), som modtager kontanthjælp/aktivering.
- 7 % angiver andet som forsørgelsesgrundlag. Andet omfatter barsel, ingen indkomst, fleksjob, efterløn eller er selvstændige. Enkelte forsørger sig gennem lån, opsparing, forældre eller børn, der forsørger.
- 52 % af gifte eller samlevende kvinder, er i arbejde, mens 30 % af singler, fraskilte og enker er i arbejde.
- Der er flere, der modtager kontanthjælp/er i aktivering end i arbejde på krisecentrene.
- 53 % har enten ikke afsluttet grundskolen eller har grundskole som højst opnåede uddannelse.

Opsamling på tallene fra krisecentre

De nyeste tal fra krisecentrene viser, at 89 % af kvinderne på krisecentre har været udsat for partnervold. 94 % angiver, at de har været udsat for psykisk vold, og 76 % har været udsat for fysisk vold. Der er sket et fald på 20 % af kvinder, der har været udsat for fysisk vold. Over halvdelen af kvinderne har været udsat for vold mindst en gang om ugen, flere gange om ugen eller dagligt, og 83 % af kvinderne har oplevet psykisk vold mindst én gang om ugen, flere gange om ugen eller dagligt. Over halvdelen af kvinderne har været udsat for vold i mindst 3 år, og 20 % har været udsat for vold i mindst 5 år inden krisecenteropholdet. 58 % af kvinderne er gengangere. Kvindernes arbejdstilknytning er svag, kun hver fjerde er i arbejde, mens 11 % modtager dagpenge eller sygedagpenge. 32 % modtager kontanthjælp eller er i aktivering. Der er altså flere kvinder, der modtager kontanthjælp eller er i aktivering, end der er kvinder, der har et arbejde. Over halvdelen af kvinderne på krisecentrene har ikke afsluttet grundskolen eller har grundskole som højst opnåede uddannelse.

Tallene fra krisecentrene viser, at voldsramte kvinder har lav arbejdstilknytning. Undersøgelsen *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer* 2005 dokumenterer, at volden kan medvirke til at gøre kvinderne socialt udsatte og marginaliserede¹⁵. Den lave arbejdstilknytning påvirker kvindernes økonomiske situation og er med til at marginalisere kvinderne yderligere ved at begrænse deres sociale muligheder, fremtid og det at indgå i et socialt netværk på en arbejdsplads. Undersøgelsen viser desuden, at det er ufaglærte kvinder, enlige forsørgere og kvinder uden dansk statsborgerskab på krisecentre, der er i størst risiko for at blive marginaliserede på ét eller flere livsområder. Undersøgelsens resultater peger på vigtigheden af en indsats for at sikre voldsramte kvinder en tilknytning til arbejdsmarkedet, da det både har personlige, menneskelige og økonomiske omkostninger.

¹⁵ Marginalisering beskrives som "en ufrivillig, ufuldstændig deltagelse på et eller flere livsområder, hvor der fra samfundets side hersker normative forventninger om deltagelse som fx arbejdsmarkedsdeltagelse, uddannelse, fritidsaktiviteter, familiære og sociale netværk, at have en egen fast bolig, udgør alle sådanne livsområder". Når vold er hverdag, 2005

Voldsramte kvinders arbejdsliv

I dette afsnit fokuseres udelukkende på voldsramte kvinders arbejdsliv.

Når kvinder udsættes for partnervold påvirkes hele deres liv – og dermed også deres arbejdsliv. Alle undersøgelser peger på, at partnervold kan have omfattende konsekvenser. Kvinderne påvirkes både fysisk, psykisk og socialt og har både nedsat trivsel, livskvalitet og sundhed.

Data fra krisecentre viser, at voldsramte kvinder på krisecentre er i risiko for at blive udstødte i forhold til arbejdsmarkedet og udsat for social marginalisering på grund af den manglende eller svage arbejdstilknytning. Kvinderne på krisecentrene er dog ikke repræsentative i forhold til den generelle kvindelige befolkning i relation til arbejdsmarkedstilknytning, men udgør en særlig socialt belastet gruppe. Som gruppe udgør kvinderne på krisecentre omkring 2.000 personer ud af de 28.000 kvinder, der anslås at blive udsat årligt. Tallene fra den nationale voldsdatabase viser dog en tendens til, at voldsramte kvinder oftere er udenfor arbejdsstyrken end den samlede befolkning. En af årsagerne til at voldsramte kvinder ikke har et arbejde, kan være for meget sygefravær¹⁶.

Udsatteenheden i Servicestyrelsen har en undersøgelse på vej om voldsramte kvinders arbejdsliv. Undersøgelsen er baseret på svar fra 162 voldsramte kvinder og viser blandt andet at ud af de 162 kvinder var kun 44 i arbejde, da undersøgelsen blev gennemført. 84 kvinder havde haft arbejde indenfor de seneste 3 år før undersøgelsen. Af de 84 kvinder har 40 % været i uafbrudt beskæftigelse, mens 60 % har haft periodevis arbejdsløshed. 24 % af de kvinder, der har været i arbejde indenfor de seneste 3 år, har mistet deres arbejde – enten ved at blive fyret eller ved at sige op. Der er 83 % af kvinderne, der oplever, at følgevirkningerne fra volden har givet problemer med at fastholde et arbejde, og 30 % har oplevet ekstra sygemeldinger på grund af vold. Hvis ikke problematikken med voldsramte kvinder håndteres, kan kvinden altså risikere at blive sygemeldt og/eller udstødt fra arbejdsmarkedet og dermed miste sin indtægt og sit livsgrundlag¹⁷.

Partnervold kan altså betyde risiko for firing på grund af sygedage. Hvis situationen takles ordentligt af arbejdspladsen, er der en stor skjult arbejdskraftreserve at hente i det sygefravær, som en voldsramt kvinde bidrager til statistikken med¹⁸.

Den kommende undersøgelse fra Udsatteenheden i Servicestyrelsen 2009 viser også, at voldsramte kvinder får psykiske og sociale problemer, der går ud over deres indsats på jobbet. 35 % oplever, at de har svært ved at nå deres arbejdsopgaver, som følge af volden. Og 77 % af de kvinder, der har haft arbejde indenfor de seneste 3 år, har oplevet at voldsudøveren har udstrakt volden til deres arbejdssituation fx i form af: nedgørelse af deres arbejde, jalousi, kontrol over lønnen og chikane/vold på arbejdspladsen. 55 % af kvinderne er bekymrede for, hvad kollegaerne

¹⁶ Vold i nære relationer 2005, LOKK 2008, Mænds vold mod kvinder – omfang og karakter 2007

¹⁷ Ugebrevet A4, nr. 41 / 2006, LO

¹⁸ Ugebrevet A4, nr. 41 / 2006. Undersøgelse fra Udsatteenheden, 2009 (endnu ikke udgivet)

tænker¹⁹. Den kommende undersøgelse fra Servicestyrelsen understøttes af denne undersøgelses resultater.

Tallene fra den nationale database viser, at voldsramte kvinder har dårligt helbred, dårlig trivsel, mindre indflydelse på arbejdet og et dårligere forhold til deres kollegaer. Kvinderne kan så og sige være udenfor, selvom de er indenfor – og det påvirker arbejdsmiljøet. Karin Helweg-Larsen²⁰ mener, det er vigtigt, at voldsramte kvinder kommer frem på arbejdspladsen, så deres kollegaer ikke bare syntes, at de er mærkelige og isolerer eller mobber dem.

Servicestyrelsens undersøgelse fra 2006 om voldsramte kvinders arbejdsliv viser, at kvinderne skjuler volden på arbejdspladsen, og på arbejdspladserne er man i tvivl om, hvad man skal gøre, hvis man har en mistanke om, at en medarbejder udsættes for partnervold. Konsekvensen af denne usikkerhed kan ende med, at det ikke håndteres og påvirker kvindernes helbred, trivsel, samarbejdet, arbejdsmiljøet, effektiviteten og produktiviteten.

Privat problem kontra socialt problem

Et perspektiv på voldsproblematikken er at der er sket et skift i opfattelsen af partnervold fra at være udelukkende et privatproblem til at være et samfundsproblem, som der kan gøres noget ved. Dette mener Karin Helweg-Larsen, som påpeger, at man kan se en stigning i antallet af voldsanmeldelser fra kvinder. Hun fortæller, at man tidligere har oplevet familien som en privat enhed, og understreger at det kun er 10 år siden, at man i Danmark forbød forældre at slå deres børn. Den herskende holdning har, ifølge Helweg-Larsen, været sådan tidligere, at hvad forældre gør over for deres børn, må være deres egen sag. Hun fortæller:

Tilsvarende, hvis en kollega kan passe sit arbejde, så er det da ligegyldigt, hvordan hun har det hjemme. Men problemet er jo, at hun ikke kan klare sit arbejde særligt godt, hvis hun er voldsramt. Og det handler så om arbejdspladsens tarv.

Andre mener at bevægelsen går den anden vej, og at familierne bliver mere og mere lukkede²¹. Nogle virksomheder oplever ikke partnervold som en del af privatlivets fred, men reagerer i forhold til medarbejderens trivsel, arbejdsmiljøet og de omkostninger, der er forbundet hermed. Afgørende for trivslen er kvindernes helbred, som er dårligere, fordi de udsættes for vold. De koster dermed virksomheden ressourcer i form af sygefravær i kortere eller længere perioder, og den dårlige trivsel begrænser som sagt både livskvalitet og muligheder for livsudfoldelse for kvinden²².

Undersøgelsen fra Servicestyrelsen 2006 viser, at det at have et arbejde har afgørende betydning for kvinderne. Det betyder, de har mulighed for at klare sig selv, og være gode rollemodeller for

¹⁹ *Voldsramte kvinder mister jobbet* af Jens Peter Houe, www.politiken.dk og Gráinne Stevenson fra Udsatteenheden, Servicestyrelsen 2009

²⁰ Speciallæge i samfundsmedicin og retsmedicin. Ansat på Statens Institut for Folkesundhed som seniorforsker

²¹ Diskuteret af projektets referencegruppe

²² LOKK 2007

deres børn. Interviewpersonerne i denne undersøgelse fremhæver, at det at have et arbejde, betyder mulighed for at være uafhængig, og samtidig giver det tryghed og sociale kontakter.

En del voldsramte kvinder mister deres netværk og omgangskreds, fordi de isoleres - for dem er arbejdspladsen den sidste kontakt til et socialt netværk. Hvis kollegaer, tillidsrepræsentanter og arbejdsgivere kan håndtere en situation med partnervold, vil de kunne hjælpe kvinden med at komme fri af volden og på den måde være med til at gøre en forskel og sikre hende et bedre helbred, færre sygedage og et bedre arbejdsmiljø på arbejdspladsen²³. For ikke at nævne gøre en forskel på bundlinjen.

Problemerne på arbejdspladsen

Problemerne med partnervold kan vise sig i kvinders arbejdsliv på følgende måde:

- Kvinden skjuler blå mærker og hævelser med tørklæder, ekstra tøj og make-up
 - Kvinden kan have svært ved at møde på arbejdet morgenen efter voldsudsættelsen
 - Kvinden lider af søvnmangel, fordi hun holdes vågen eller vækkes gentagende gange i løbet af natten. Kvinderne er for trætte til at komme eller til at udføre arbejdet ordentligt
- Kvinden har problemer med at samle sig om sine arbejdsopgaver, koncentrere sig og lære
 - Kvinden kan ofte glemme eller aflyse aftaler
 - Kvinden har problemer med at tale med kollegerne og samarbejdsproblemer
 - Kvinden kontrolleres og forstyrres hyppigt i sit arbejde gennem telefon og mail af partneren
 - Kvinden isoleres eller isolerer sig. Kvinden kan ikke blive og tale med kollegaer eller gøre noget andet efter arbejde og deltager ikke i sociale arrangementer
 - Kvinden forsvarer eller bortforklarer partnerens adfærd
- Partneren kan forfølge kvinden til og fra jobbet
 - Partneren opsøger hende på arbejdet og truer eller generer hende
 - Partneren kan ødelægge kvindens transportmuligheder, så hun ikke kan møde på arbejde til tiden
- Kvinden lider af søvnproblemer/forstyrrelser og ekstrem træthed
 - Kvinden har mange sygedage
 - Kvinden lider af hovedpine og mavesmerter
 - Kvinden lider af angst og mareridt
 - Kvinden lider af tristhed, humørsvingninger og vredesudbrud
 - Kvinden får gradvist lavere selvværd
 - Kvinden har øget sårbarhed – depression

Udsatteenheden, Servicestyrelsen, 2006

Servicestyrelsens undersøgelse 2006 viser, at volden kan strække sig længere end den periode, kvinderne er i forholdet på. Ovenstående lidelser påvirker også kvindernes arbejdsliv efter voldsudsættelsen. Den nyeste undersøgelse fra Servicestyrelsen 2009 viser, at 64 % af kvinderne

²³ Ugebrevet A4, nr. 41 / 2006, LO

har problemer med at koncentrere sig på arbejdet, og 71 % lider af træthed. Interviewpersonerne i denne undersøgelse beskriver følgende måder, hvorpå deres arbejdsliv har været påvirket:

- Ofte sygemeldte
- Svært ved at koncentrere sig, tænke og huske
- Deprimerede, indelukkede, sårbare
- Konfliktsky og undvigende
- Undskyldende og pleasende
- Introverte, trak sig ind i sig selv, orkede ikke tale med kollegaer
- Fortalte om færre og færre ting
- I benægtelse - forsvarede manden
- Meget træt og hovedpine
- Flash backs af volden på arbejdet
- Stress
- Mistet selvværd

Arbejdet som stress faktor

En interviewperson fortæller, at hendes arbejdsdag gik med at kommunikere med hendes tidligere partner, så hun kom bagud med arbejdsopgaverne:

Jeg skjulte, hvor bagud jeg var – nogle gange var jeg vågen hele natten for at snige mig til at arbejde, når han var faldet i søvn. Så tog jeg en ordentlig tørn, men jeg var aldrig på forkant, tværtimod, jeg kom mere og mere bagud. Min arbejdsdag gik med at skrive sms'er til ham, svare på hans mails eller tale i telefon med ham – han flippede ud, hvis jeg ikke svarede. Når jeg havde fri, skulle jeg faktisk i gang med at arbejde derhjemme for at nå opgaverne. Det blev til et spørgsmål om, at jeg valgte mit arbejde frem for ham, og at jeg ikke ville være sammen med ham. Til sidst bad han mig opgive min karriere, så jeg ikke skulle arbejde overhovedet. Det overvejede jeg faktisk for at få ro. Interviewperson 1

Hun fortæller, at partneren ikke havde nogen forståelse for, at hun skulle arbejde, når hun havde fri, og han stillede det op, som om hun fravalgte ham, og at hun hellere ville arbejde end at være sammen med ham. Hun endte med at stå op når manden sov og arbejde hele natten og tage direkte på arbejde – usammenhængende og uden søvn.

Flere af interviewpersonerne er blevet forstyrret af sms'er og mails igennem arbejdstiden, hvilket betyder, at de har haft svært ved at udføre deres arbejde ordentligt. For de kvinder er der en tendens til, at arbejdet bliver til en stressfaktor.

En interviewperson fortæller, at hun til sidst ikke kunne arbejde og måtte gå på kontanthjælp.

Til sidst havde jeg ikke overskud til noget, jeg gik på kontanthjælp, fordi jeg ikke havde overskud til at arbejde til sidst. Jeg prøvede at arbejde, men havde telefonen på mig hele tiden. Jeg kunne ikke koncentrere mig eller glemme mobiltelefonen. Jeg tager rundt og klipper ældre. Normalt elsker jeg at tale og høre om deres livshistorie – jeg var ikke nærværende, men stod i mine egne tanker. Interviewperson 3.

Gik ned med stress

En interviewperson fortæller, at hun ikke kunne klare arbejdet til sidst og brød sammen med stress. Hun fortalte dog ikke arbejdspladsen om volden, så de tror hendes stress er arbejdsrelateret:

Jeg havde behov for fred, og i virkeligheden var jeg ikke kompetent til at arbejde, jeg kunne ikke klare begge dele – både at være udsat for vold og et fuldtidsarbejde. Jeg havde virkelig brug for en timeout, som jeg fik, da jeg brød sammen med stress. Men jeg fortalte det ikke til nogen – de tror stressen er arbejdsrelateret. Interviewperson 1

Begge interviewpersoner har enten været nødt til at opgive deres arbejde eller sygemelde sig. De mener begge, at man bør give nogle voldsramte kvinder fri fra arbejde i en periode og acceptere, at partnervold gør, at kvinden ikke altid kan levere varen på arbejdspladsen.

Tilbyd disse kvinder et skånejob – de er ikke en fuld kapacitet. Hun kan ikke være på 8 timer hver dag. Men det er vigtigt med arbejdstilknytning – man skal have noget, så man dagligt kommer ud. Man skal jo klare sig selv på sigt. Men man reagerer dog psykisk på forskellige måder, og nogle kan gå ned senere hen. Interviewperson 3

Arbejdet som overlevelsesfaktor

En af de voldsramte kvinder har en tilgang til og forståelse af arbejdet, der skiller sig ud. Hun har brugt arbejdet, i dette tilfælde hendes studier, som overlevelse i situationen. Hun fordybte sig i bøgerne og glemte tid og sted – i hvert fald i en periode.

Jeg var selvstuderende, jeg begravede mig i det, og brugte det som overlevelse. Jeg skal have noget at begrave mig i, ellers begynder jeg at tænke for meget på det. Jeg kan ikke bruge sport, men må begrave hjernen i noget. Det virker for mig. Interviewperson 2.

Kvinden fortæller også, at hendes nuværende arbejde er med til at bekræfte hende i hverdagen, at hun ikke er psykisk syg, som hendes eksmand påstår. Hun mener, at arbejdet er med til at normalisere hende og gør en stor forskel.

Ovenstående viser meget forskellige måder at takle arbejdslivet på som voldsudsat. Lige fra at gå ned/blive sygemeldt fordi man ikke kan klare arbejdet til at bruge arbejdet som en beskæftigelse, der får en til at glemme voldsudsættelsen og giver et midlertidigt frirum.

Alle interviewpersoner er enige om, at det er vigtigt for voldsramte kvinder at være på arbejdsmarkedet, eller i gang med en uddannelse, men det understreges at nogle kvinder ikke har overskud til at gøre det, der skal til for at bevare jobbet, eller få et når de er voldsudsatte. Interviewpersonerne mener, at voldsramte kvinder skal have hjælp, enten ved at arbejdspladserne fastholder kvinderne og hjælper dem, eller gennem sagsbehandleren/jobcenteret i forhold til at få dem på arbejdsmarkedet igen.

Nogle kvinder kan ikke arbejde på samme vilkår i en periode. Det kan tage tid for kvinden at komme tilbage på arbejdspladsen, og det kan være svært for kvinderne at klare arbejdskravene, når de er voldsudsatte. De interviewede voldsramte kvinder ønsker på den ene side tid og ro til at komme ovenpå, og på den anden side ønsker de at arbejde og komme videre med deres liv. Undersøgelsen fra Servicestyrelsen 2006 samt denne undersøgelse viser, at volden kan fortsætte efter bruddet, og ikke nødvendigvis stopper selvom kvinden flytter. Kvinden er ofte efterfølgende udsat for trusler, chikane og beskyldninger. Alt sammen er belastninger for kvindens arbejdsliv.

Følgende citat viser hvor omfattende voldsudsættelsen kan være – også i tiden bagefter.

Der gik over 2 år, før jeg fik fred – han nægtede at acceptere, at jeg ville gå fra ham. Han ringede og sendte sms og mails hele tiden – han tiggede og tiggede, om at jeg skulle tage ham tilbage. Sådan gik det første år. Så begyndte han at dukke op og følge efter mig. Han er nu blokeret, så han ikke kan sende mails mere, og jeg har fået nyt telefonnummer. Til sidst havde jeg lukket for alle kanaler – slettet ham, hans familie og fælles venner på facebook. Jeg var stadig stresset og turde ikke gå ud af frygt for at møde ham. Jeg er stadig utryk ved at bevæge mig ude og undgår de steder, jeg ved han kommer. Jeg vil gerne have min frihed igen. Interviewperson 1.

Tegn på at kvinder er voldsramte

Ifølge en af de interviewede eksperter i undersøgelsen, kan man ikke umiddelbart udpege kvinder, der er udsat for vold. Udover at de ikke trives, er der ikke nogen klare kendetegn. Tendensen er, at kvinderne ikke er så forslåede mere, men der er mere psykisk vold og indskrænket bevægelsesfrihed. Kvinder der bliver udsat for psykisk vold, kan **reagere overdrevent på irettesættelser eller kritik og isolere sig**.

De må fx ikke gå ud, men han må godt. Det er en form for terror, der ikke efterlader spor på kroppen. Man kan måske mærke det på, at de reagerer anderledes på fx irettesættelser. Hvis man har en helt overdreven reaktion, så kan det være et tegn på, at man i forvejen er ude for så meget dårligt. Men det er ikke sådan, at man kan sige, at såfremt der er to af de tegn, er det måske et voldsoffer, og hvis der er fire, så er det helt sikkert et offer. Måske er det klareste tegn på vold at kvinderne isolerer sig og har en overdreven eller mærkelig reaktion på kritik. Interview Karin Helveg-Larsen

De voldsramte kvinder, der deltager i undersøgelsen, mener heller ikke det er nemt at kende en voldsramt kvinde på arbejdspladsen. Men de fremhæver også **indelukthed** og **isolation** som kendetegn.

Det er svært at kende en voldsramt kvinde. Hvis hun har været i flere voldelige forhold er hun måske bare indelukket og ikke så social til at starte med – så der kommer ikke pludselig nogle tegn på, at hun er udsat. Interviewperson 2.

En af eksperterne fortæller, at voldsramte kvinder kan have **svært ved at sige fra i forhold til arbejdsopgaverne**:

Kvindernes arbejdsliv bliver ofte meget påvirket af, at de er udsat for vold. De kan være meget sårbare og ængstelige og formår ikke at sige fra og klart sige, at det her arbejde kan jeg ikke klare. Interview Karin Helveg-Larsen.

Ikke kun fokus på voldsramte, men også på voldsudøveren

En af de voldsramte kvinder mener også, at kvinderne er svære at spotte. Hun fremhæver, at det ikke kun handler om at spotte voldsramte kvinder på arbejdspladsen, men i lige så høj grad om at spotte de mænd, der udøver vold.

Hvad med at spotte mænd, der udøver vold? De er måske påvirkede af alkohol, har kort lunte, spydige, manipulerende, aggressive, kontrollerende? De roser først kvinderne og charmer sig ind for at vinde en og så opnå fuldstændig kontrol. Mændene er også i benægtelse og har en forvrænget opfattelse af situationen. De lyver og rager hurtigt uklar med folk. De er dømmende overfor andre, ofte i forsvar og føler sig angrebet. Og har en anderledes humor – ingen humor hvis man griner af dem i hvert fald. De mangler selvironi... Interviewperson 3.

Behov for viden og oplysning

Undersøgelsen viser, at der på arbejdspladserne er behov for viden om, hvad partnervold er, og hvad voldens konsekvenser er på kort og lang sigt. Der er desuden behov for at oplyse om, hvordan man håndterer situationen både som leder, tillidsvalgt og kollega. Der beskrives både usikkerhed og berøringsangst i forhold til at tale om volden. Det er særligt kollegaernes manglende viden og forståelse af fænomenet partnervold, der fremhæves af de voldsramte kvinder i undersøgelsen.

Information

Alle interviewpersonerne er enige om, at arbejdspladsen bør oplyse om hjælpemuligheder, og om hvad det at være voldsramt er. To af kvinderne har ikke haft en opfattelse af dem selv som voldsramte, fordi volden ikke var fysisk. De efterlyser viden om, at det er vold de er udsat for, og en hjemmeside/telefonnummer til hvor man kan få hjælp. En af interviewpersonerne fortæller, at der mangler foldere om emnet:

Der mangler små foldere – de burde ligge overalt. Jeg vidste ikke, om jeg ringede til det rigtige sted, da jeg ringede til krisecenteret. Jeg var jo ikke blevet banket, men havde bare fået nok. Jeg vidste ingenting om det. (...) og hvad kan en læge gøre? Man

har jo ikke brug for piller for det. Så jeg syntes der mangler oplysning om, hvad det er, og hvad hjælpemulighederne er. Interviewperson 2.

Tvivl om det er hendes skyld, og hende den er gal med

Alle interviewpersonerne har oplevet tanker om, at det er deres egen skyld, de bliver udsat for vold. Alle kvinderne har desuden været i tvivl, om de var syge, eller der var noget galt med dem.

Jeg var også i tvivl, om jeg var syg – måske kunne en folder bekræfte en i, at man ikke er syg ved at oplyse hvilke symptomer man får, og hvordan man reagerer – at det kan være vold, selvom han ikke slår fysisk. At finde ud af at mine reaktioner var normale var så rart at vide. Og skriv truet eller udsat frem for voldsramt udenpå. Jeg så ikke mig selv som voldsramt - det var psykisk nedbrydende. Interviewperson 2.

Interviewpersonen mener, at en oplysende folder, der tager højde for, at kvinderne ikke nødvendigvis opfatter sig selv som volds ofre, når de udsættes for psykisk vold, er en god ide. Interviewpersonen foreslår, at man bruger ordet udsat eller truet frem for voldsramt.

Tvivlen om hvorvidt det var dem, der var syge, fylder meget for kvinderne.

Jeg har ikke været voldsramt før, og jeg vidste ikke, om jeg selv var skyld i det. Han var omsorgssvigtet som barn, og jeg havde ondt af ham og forståelse for ham, jeg følte jeg måtte gi ham mere. Hun fortæller videre: Volden startede stille og roligt, da vi flyttede sammen og eskalerede, da vi fik barn, han var sød og omsorgsfuld i starten, men blev mere og mere jaloux og aggressiv. Interviewperson 3.

Jeg foreslog, vi skulle tale med nogen om det, men han nægtede, at der var noget med ham, han mente, jeg var syg, og til sidst anede jeg ikke, hvad der var op og ned, og jeg troede det var min skyld det hele. Interviewperson 2.

Han pillede mig stille og roligt ned. Jeg havde ellers en del power, troede jeg - jeg endte med at tilpasse mig og rette mig ind. Til sidst kunne jeg ikke kende mig selv, jeg var ikke mig selv, men en skygge af den, jeg engang var. På arbejdet rettede jeg også bare ind – det kostede også noget. Interviewperson 1.

Jeg begyndte at tvivle og tænkte - har han virkelig ret? Det er lige som om, man får et net udenom sig og bliver viklet ind i det, man lægger ikke mærke til det, før end man er spundet ind. Jeg tænkte, er det forkert og spurgte mine venner – de sagde, han er ikke helt normal, men jeg ville ikke se det, og jeg undskyldte ham. Interviewperson 3.

Kvinderne skjuler volden og frygter omgivelsernes reaktioner

Et træk ved partnervold er kvindens benægtelse og forsvar af partneren. Kvinden skjuler volden, og håber den stopper. Hun tror, hun selv er skyld i det og skammer sig over at være voldsramt. Kvinderne kan skjule volden bag en facade, fx fordi hun ikke vil ses som svag. De voldsramte kvinder har forskellige forestillinger om, hvordan kollegaerne vil reagere på, at hun er voldsramt, der fungerer som barrierer for at fortælle nogen om volden.

Frygt for andres fordømmelse og reaktioner

Kvinderne skammer sig og synes, det er pinligt at være voldsudsatte. Kvinderne har et urealistisk billede af situationen og håber, at manden forandrer sig, hvis hun bare prøver hårdere, elsker mere eller forandrer sig. Kvinden vælger at tro på, at manden ikke gør det mere og tror, det er hendes egen skyld. Nogle kvinder forlader ikke manden, fordi de er bange for at være/blive alene, eller fordi de er bange for, hvad manden vil gøre ved dem, hvis de forlader ham. Kvinderne ender med at se volden som normal, eller de er slidte, drænede, mangler overskud og frygter, hvad der skal blive af dem. En interviewperson fortæller, at det var pinligt at indse, at hun havde truffet et forkert valg, men når man har sagt a, må man også sige b (leve med konsekvenserne):

Det var pinligt at erkende, at det var en forkert beslutning – fordi vi allerede flyttede sammen efter 2 måneder. Jeg havde den tilgang, at når man har sagt a, må man sige b – nu var jeg flyttet sammen med ham. Interviewperson 2.

En anden interviewperson fortalte ikke noget til arbejdspladsen om volden derhjemme, fordi hun syntes det var pinligt, og hun frygtede, hvad de ville tænke om hende:

Det var pinligt nok at gå ned og ikke kunne løse de opgaver, jeg havde sagt, jeg kunne. Jeg turde ikke sige noget om det på arbejdet – hvad ville de ikke tænke om mig? Interviewperson 1.

Valg og ansvar

En interviewperson fortæller, at det er svært at se bort fra, at der i tiden er fokus på, at man vælger og skaber sit eget liv, hverken bundet af traditioner eller begrænsede muligheder. Det herskende menneskesyn er, at alle har muligheden for at skabe det liv, de ønsker. Det giver det enkelte menneske ansvar for at træffe de rigtige valg, og det giver kvinden en følelse af, at hun selv har valgt volden, og dermed bekræftes hendes egen skyld. To af interviewpersonerne fortæller, at det er pinligt at indrømme at have valgt sådan noget, erkende det og stå ved det. Men som en af kvinderne pointerer:

Jeg valgte det bestemt ikke bevidst – jeg var så forelsket, og så det ikke komme. I starten var han fantastisk – jeg er klart bedre til at fokusere på min egen dårlige dømmekraft og valg, frem for at se på, at det er ham der har problemet. Interviewperson 2.

En af eksperterne mener, at voldsramte kvinder er ofre, men også har et ansvar – selv om det er svært.

Der er mange, der har været udsat for slemme ting i barndommen, men du får også nogle fordele ved at lade som om, at du er offer hele tiden. Vi skal ikke bare nurse kvinderne - vi skal gøre dem stærke, empower dem, til at kunne gå ud at klare sig selv. I sidste ende er det kvindernes valg, om de bliver i et voldeligt parforhold eller ej, men det er et svært valg. Det er et valg, som er så belastet, fordi der er børn og økonomi indblandet, og frygt for repressalier. Og der er også kærlighed indblandet, for man skal ikke glemme, at der er ca. 1/3 mindst, der går tilbage til manden. Og det

er vel ikke bare "bekvemmelighed", det er vel også, fordi at der var en grund til, at de flyttede sammen – der er også noget godt. Interview Karin Helveg-Larsen.

Man skal altså huske at voldelige mænd også kan være andet end voldelige.

Mændene kan også være dejlige, og man får roser, når de har været slemme mod en. Det er en sekundær gevinst, man ikke skal glemme. Der kan være en form for symbiose mellem offer og voldsudøver. Vi som ikke er offermindede kan ikke forstå det – at man ikke reagerer på det første gang, man bliver slået eller nedværdiget. Siger klart nej og sætter en grænse og handler på den, hvis nogle overskrider den. Men nogle kvinder er opdraget til at underkaste sig urimelige ting og har set deres egen familie være sådan. Interview Karin Helveg-Larsen.

Voldsramte kvinder tror og frygter, at kollegaerne vil sige, at hun skal gå fra manden, og ikke har forståelse for, hvis hun så ikke gør det. Men det er svært for kvinderne at bryde fri, og mange kvinder ender med at blive hos manden, eller gå tilbage til ham igen efter noget tid. Manden lover ofte at stoppe, og det vælger kvinden at tro på. Kvinderne i undersøgelsen mener, at der mangler forståelse for, hvorfor det er så svært for kvinderne at bryde med manden. Servicestyrelsens undersøgelse fra 2006 viser, at nogle kvinder opfatter sig som indirekte svage eller selv ude om det/egen skyld. Kvinden kan opleve reaktionerne som et angreb på hendes dømmekraft og valg af mand, og ende med at forsvare manden. Eller bortforklare eller fortrænge volden og holde fast i de gode øjeblikke.

Det sker ikke for højtuddannede kvinder (eller vores ansatte)

En af kvinderne fortæller, at hun møder fordomme om voldsramte kvinder i form af, at folk tror, det kun er kvinder på bunden af samfundet uden uddannelse, der udsættes for partnervold. Hvis højtuddannede kvinder udsættes, er det deres egen skyld, for de burde vide bedre. Hun fortæller:

Jeg har fået af vide, at man ikke kan være akademiker og være voldsramt af hans advokat – hvis man er højtuddannet og bliver udsat for vold, er det ens egen skyld, og man burde vide bedre, fordi man er klogere og har flere ressourcer. Samme kvinde fortæller videre: Min psykolog har fortalt, at jo højere uddannelse manden har, jo mere subtile metoder har han – han bliver bedre til det psykiske spil. Interviewperson 2.

Denne myte om, at det kun er kvinder på samfundets bund, der udsættes for vold, kan også vise sig på arbejdspladsen, hvor man ikke tror, ens ansatte er målgruppen for partnervold. Det er selvfølgelig en fejltagelse. Partnervold kan ramme i alle samfundslag.

Kolleagaernes betydning

Servicestyrelsens undersøgelse fra 2006 viser, at kollegaer spiller en afgørende rolle overfor de voldsramte kvinder, og dette underbygges af de interview, der er foretaget i forbindelse med undersøgelsen. Kollegaerne er dem, der er tættest på i hverdagen, og har ofte en fornemmelse af andres trivsel. Deres reaktioner betyder meget - de kan være en stor hjælp og støtte og være med til at få kvinden til at bryde fri af volden. Men kvindernes forhold til kollegaerne kan ændre sig,

hvis kvinden er voldsudsat, og nogle voldsramte kvinder oplever ikke altid forståelse og støtte fra kollegaerne.

Kvinden forandrer sig og "mister" sig selv

En af interviewpersonerne fortæller, hvordan hun forandrede sig, da hun først var viklet ind i forholdet:

Jeg var ikke så smilende, ja en skygge af mig selv, og jeg lukkede mig inde - ringende ikke til mine venner, når han var der. Jeg lagde røret på, når han kom hjem, for han blev jaloux, og jeg orkede det ikke. Han stillede det sådan op, at det var vigtigere for mig at tale i telefon med venner end at være sammen med ham. Så jeg kunne føle skyld over, at jeg ofrede tiden med ham på at tale i telefon med andre. Jeg var i gang med at opgive mit netværk, fordi jeg ikke orkede andet. Det var nemmere at lade være med at have dem i mit liv. Interviewperson 3.

Relationerne mellem kollegaerne forandrer sig

Undersøgelsen fra Servicestyrelsen (2006) viser, at relationerne på arbejdspladsen kan ændre sig, når en kollega er udsat for partnervold. Interviewene, der er gennemført i forbindelse med denne undersøgelse viser også, at kvinderne kan ændre sig og have svært ved at være en del af det sociale netværk på arbejdspladsen, fordi de er voldsudsatte.

Man får svært ved at være sammen med sine kollegaer, hvis der er noget hemmeligt eller forbudt. Interview Karin Helveg-Larsen.

En af interviewpersonerne skjulte volden overfor kollegaerne og trak sig ind i sig selv. Hendes kollegaer trak sig også fra hende.

Mine kollegaer trak sig også og lod mig være. Det havde jeg det fint med, for jeg havde ikke overskud til dem. Nogle spurgte til mig, om jeg var ok – jeg overbeviste dem om, at det var jeg, men jeg var et stort rod indeni. Interviewperson 1.

I Servicestyrelsens undersøgelse fra 2006 beskrives det, at kollegaerne kan opleve kvinden som en belastning og bliver irriterende, når hun skal til retsmøder. I denne undersøgelse beskrives modsat en fleksibilitet, der gør, at kvinden kan få fri til alle møder, uden at nogle bliver irriterede på hende. Hendes arbejdstider er lagt, så hun ikke kommer sent hjem af hensyn til hendes børn. Det er alle på arbejdspladsen meget forstående overfor.

Tillidsvalgtes rolle

Alle interview samt Servicestyrelsens undersøgelse (2006) viser, at det er en god ide at ruste tillidsrepræsentanter til at sætte vold på dagsordenen og give dem viden om partnervold og dets håndtering. Ingen af de interviewede kvinder har brugt deres tillidsvalgte i forbindelse med voldsudsættelsen. En kvinde fortæller, at den tillidsvalgte var syg, men at alle kollegaer tager sig af alle, så hun har ikke manglet det. En anden kvinde fortæller, at hun ikke kontaktede den tillidsvalgte, fordi hun syntes, det var for pinligt at indrømme. Den sidste kvinde understreger, at den tillidsvalgte ikke nødvendigvis er den man ser i hverdagen og henvender sig til, så man bør fokusere på, at alle har viden om partnervold.

Det er personafhængigt, om man har lyst til at dele noget med en person. Hvis tillidsrepræsentanten ikke er sådan en person, der kan få en til at åbne sig, så bliver det svært. Hvis de ikke har meget kontakt, er der en lang periode med bare at få skabt kontakt og få hende til at åbne sig. Voldsramte kvinder er lukkede, nægter og holder hånden over manden. Interviewperson 3.

Arbejdspladsens rolle

I 2005 undersøgte Amnesty International og Videns- og Formidlingscenter for Socialt Udsatte hvordan 28 store danske virksomheder, kommuner og institutioner takler problemet med partnervold. Undersøgelsen viste, at selvom halvdelen af virksomhederne havde oplevet tilfælde af partnervold, havde ingen af virksomhederne en politik på området²⁴.

Servicestyrelsens undersøgelse 2006 viser, at det er afgørende for voldsramte kvinder, men at hverken kollegaer, tillidsrepræsentanter eller ledelse kender eller forstår kvindernes reaktioner og de problematikker, der følger med. De ved heller ikke, hvad de skal stille op, hvis de får en mistanke om, at en kollega udsættes for vold derhjemme. Og emnet er tabuiseret og svært at håndtere.

I kommunernes beredskab i forhold til vold 2009 nævnes, at den kommende undersøgelse af voldsramte kvinders arbejdsliv fra Servicestyrelsen viser, at arbejdspladser mangler kendskab til muligheder og løsninger for den enkelte kvinde.

HK har lavet en undersøgelse blandt deres medlemmer om voldsramte kvinders arbejdsliv 2009, der viser, at 86 % af arbejdsgiverne ikke beskæftiger sig med partnervold.

Undersøgelsen viser, at 77 % af de voldsramte medlemmer ikke har fået hjælp på deres arbejdsplads, og at 48 % ikke ved, hvilke signaler de skal være opmærksomme på i forhold til en voldsramt kollega. 41 % føler sig ikke rustede til at hjælpe voldsudsatte kollegaer²⁵.

Denne undersøgelse viser, at det er en god ide at diskutere, hvilke tiltag man kan iværksætte på arbejdspladsen for at støtte medarbejderne og sørge for de ansattes sikkerhed. At man på arbejdspladsen er i stand til at genkende partnervold, oplyse kvinderne om arbejdspladsens muligheder for at hjælpe, samt melde klart ud i forhold til risikoen for fyring, kan være med til at give kvinderne tryk og sikkerhed. At arbejdspladsen melder klart ud, hvordan de forholder sig til partnervold, fordi risikoen for fyring er vigtigt for de interviewede kvinder – særligt hvis hun ikke kan klare sit arbejde i en periode, fordi hun er for traumatiseret. Interviewpersonerne finder det afgørende, at arbejdspladsen tager et socialt ansvar, og understreger at hvis arbejdspladsen vil

²⁴ Pressemeddelelse, 19.april, 2007, Amnesty International

²⁵ *Voldsramte kvinder mister jobbet, Kollegaerne vender det blinde øje til, Voldsramte får ingen hjælp på jobbet af Kirsten Marie Juel Jensen, www.hk.dk*

hjælpe kvinderne, kan det faktisk være med til at tiltrække og fastholde arbejdskraft, fordi det giver tryghed²⁶.

At få at vide at man ikke bliver fyret er så rart, og vide at man har opbakning og bliver mødt – det gør en kæmpe forskel.

²⁶ *Kommunernes beredskab i forhold til vold – Servicestyrelsen 2009. Arbejdspladser svigter voldsramte kvinder, Ugebrevet A4, nr. 41 / 2006, LO. Voldsramte kvinders arbejdsliv, Udsatteenheden 2006, Styrelsen for specialrådgivning og social service, Socialministeriet. www.lo.dk. Vold har mange ansigter, LO og Dannerhuset, 2007. Vold slår kvinder ud af arbejdsmarkedet, www.3F.dk. Interview gennemført i forbindelse med undersøgelsen.*

Opsamling på undersøgelsens resultater

Partnervold er et alvorligt problem i Danmark – det anslås at mindst 28.000 kvinder udsættes for partnervold årligt. Tallene om voldsramte kvinder er forbundet med mørke, for mange kvinder skjuler volden, og fortæller det ikke til nogen.

Selv om der er nedgang i partnervolden i Danmark, er vold mod kvinder steget overordnet set. Det anslås, at 70.000 kvinder udsættes for vold årligt. Selv om der er fald i voldsskader som følge af partnervold, er der stigning i voldsrelaterede sygehuskontakter. Undersøgelsen indikerer, at der er sket et fald i den fysiske vold, mens der ikke findes noget tal for den psykiske vold, undtagen på krisecentre, hvor 94 % af kvinderne var udsat for psykisk vold i 2008.

Der er sket en fordobling af arbejdsrelateret vold fra 10 til 20 %. Knap 15.000 kvinder blev i 2005 udsat for vold på arbejdet.

Lav arbejdsmarkedstilknøytning

Tallene viser også, at voldsramte kvinder er oftere uden for arbejdsstyrken end den samlede befolkning, og at kun hver fjerde på krisecentrene har et arbejde. Der er flere på krisecentre, der modtager kontanthjælp/er i aktivering, end der er i arbejde. Partnervold kan føre til udstødelse af arbejdsmarkedet og marginalisere kvinderne på et eller flere livsområder.

Undersøgelsen viser, at arbejdet har stor betydning for kvinderne, blandt andet fordi det gør dem uafhængige, og giver dem flere muligheder.

Dårligt helbred og trivsel

En af konsekvenserne af partnervold er dårligt helbred og trivsel. Kvinder, der udsættes for vold, rapporterer oftere end ikke-voldsramte kvinder langvarige ægteskabelige problemer, barndomsproblemer, psykiske problemer, selvmordsforsøg, angst og depression, træthed og stresssymptomer. Af de kvinder, der har været udsat for grov fysisk vold i 2005, vurderede markant flere, at deres helbred var dårligt eller meget dårligt. Undersøgelsen viser også, at voldsramte kvinder mangler indflydelse på deres arbejde.

Mere sygefravær

Med kvindernes dårlige helbred følger flere sygedage. Kvinderne placeres i en udsat position, hvor de risikerer at blive fyret og miste arbejdstilknøytningen. Det har store konsekvenser for kvinden, for udover at miste sin indkomst mister kvinden en vigtig social kontaktflade som følge af partnervolden. En af partnervoldens konsekvenser er isolation af kvinden, og arbejdspladsen kan meget vel være kvindens eneste sociale kontakt udover manden.

Påvirkning af arbejdslivet

Undersøgelsen viser, at partnervold har en bred og vidtrækkende effekt på arbejdslivet - både fysisk, psykisk, socialt og økonomisk. Hvis kvinderne ikke trives, påvirker det også deres ydeevne, produktivitet og nærvær. Der er risiko for, at kvinderne er både fraværende og ukoncentrerede, når de er på arbejde. Nogle kvinder er så psykisk nedbrudte og udsatte, at de ikke er i stand til at arbejde i en periode. Dette kræver fleksibilitet fra virksomhedens side.

Virksomheden har altså øgede udgifter til sygefravær, lavere produktivitet, medarbejdere der mistrives og en negativ påvirkning af arbejdsmiljøet, og samfundet har udgifter til sygefravær.

Der er også manglende viden og forståelse for partnervold. Det kan endda gælde kvinderne selv. Undersøgelsen viser, at nogle kvinder ikke er klar over, at det er vold de udsættes for, hvis de ikke bliver rørt fysisk. De ser således ikke sig selv som voldsofre, og er ikke bevidste om, hvad der sker med dem. Der foreslås en folder, hvor man kan definere, hvad det er, så kvinderne kan genkende det og blive bevidste om volden, og at det ikke er deres skyld.

Hvordan kan man spotte en voldsramt kvinde

Undersøgelsen viser, at man ikke kan sætte en facitliste op i forhold til at genkende kvinder, der bliver udsat for vold. Undersøgelsen peger dog på 3 opmærksomhedspunkter:

- At kvinden isolerer sig og er indelukket
- At kvinden kan have svært ved at sætte grænser – også overfor arbejdsopgaverne
- At kvinden kan reagere overdrevet på kritik eller irettesættelser.

Det understreges, at man også bør lære at spotte mænd, der udøver volden.

Kvinderne i denne undersøgelse nævner følgende måder, hvorpå deres arbejdsliv er blevet påvirket på:

- De er ofte sygemeldte
- De har svært ved at koncentrere sig, tænke og huske
- De er deprimerede, indelukkede, sårbare
- De er konfliktsky og undvigende
- De er undskyldende og pleasende
- De bliver introverte - trækker sig ind i sig selv, orker ikke at tale med kollegaer
- De fortæller om færre og færre ting på arbejdspladsen
- De er i benægtelse og forsvarende manden
- De er meget trætte og har hovedpine
- De har flash backs af volden på arbejdet - traumatiserede
- De har stress, fordi de er bagud med arbejdsopgaverne
- De mister deres selvværd

Arbejdstiden optages af mandens adfærd

Undersøgelsen viser, at mandens adfærd kan optage en stor del af kvindens arbejdstid. Manden kontakter oftest kvinden på arbejdspladsen via sms, mail, mobiltelefon eller personlig kontakt. Nogle kvinder bruger en stor del af arbejdstiden på at kommunikere med manden, hvilket kan resultere i, at kvinderne ikke kan nå deres arbejdsopgaver, mens de er på arbejde. Arbejdet kan på den måde blive en kilde til stress og pres for nogle kvinder. En kvinde har set arbejdet som et tilholdssted, og brugte opgaverne som overlevelse, ved at fordybe sig i dem og glemme tid og sted. Ifølge hende er arbejdspladsen med til at normalisere hende, og overbeviser hende dagligt om, at det ikke er hende, der er syg, selv om eksmanden påstår det.

Kvinderne skjuler volden

Undersøgelsen viser, at en del kvinder skjuler volden på arbejdspladsen, fordi de finder det pinligt at være voldsudsat. Kvinderne skammer sig og frygter, at kollegaerne opdager det. Kvinderne føler det er deres egen skyld, at de bliver udsatte for vold og er i tvivl om, hvad der er rigtigt og forkert, og om det er hende, der er noget galt med.

Ansvar og valg

En af forklaringerne på hvorfor kvinderne finder det svært at indrømme, at de er udsat for vold, er at de ser situationen som et resultat af deres eget dårlige valg og dermed selv er skyld i, at det sker for dem. Kvinderne oplever, at de lever i et samfund, hvor de har alle muligheder for at skabe et liv, som de ønsker, og de er selv ansvarlige for at vælge, hvordan det liv skal gøres meningsfyldt. Selv om kvinderne mener, det er en flov situation at ende i, har ingen af dem bevidst valgt et voldeligt forhold. Det starter som regel heller ikke med vold, men med forelskelse og store følelser, der er med til at komplicere sagen yderligere.

Kvinderne kan blive ofre for partnervold, men har selv ansvaret for at ændre på situationen og vælge noget bedre for dem selv. Problemet er, at partnervoldens mekanismer gør, at kvinden ikke er i stand til at ændre situationen. Kvinderne isoleres, nedbrydes, mister deres selvværd, tror det er deres egen skyld og fortrænger eller bagatelliserer volden - mens den hurtigt normaliseres. Kvinden håber, at manden forandrer sig, og husker primært det gode for at overleve.

Fordom: Kun kvinder på samfundets bund udsættes for vold – og ikke vores ansatte

En fordømelse der nævnes er, at det kun er kvinder på samfundets bund, der er i risiko for voldsudsættelse, og at uddannede kvinder burde være kloge nok til at vælge noget andet - så hvis man er voldsudsat, må det være ens egen skyld. Virksomheder mener måske derfor heller ikke, at de kvinder, der er ansat, er en del af målgruppen for at blive voldsramte og kan derfor ikke se, at det vedrører dem eller arbejdspladsen at forholde sig til fænomenet. Der er ingen klar sammenhæng mellem uddannelseslængde og udsættelse for fysisk vold, viser tallene.

Kolleagaernes afgørende rolle

Undersøgelsen viser, at kollegaerne kan spille en afgørende rolle i forhold til at hjælpe voldsramte kvinder. Men voldsramte kvinder kan være isolerede, og det kan påvirke relationerne til kollegaerne negativt. Kvinderne har samarbejdsproblemer og svært ved at tale med kollegaerne. Nogle kollegaer trækker sig fra kvinden, og hun kan være "udenfor". Nogle kollegaer kan blive irriterede på kvinden over at skulle udføre hendes arbejdsopgaver, hvis hun er meget syg. Karin Helweg-Larsen mener, at alle har nok i sit eget og ikke orker at hænge på en kollega, hvis det kan ende med at blive en belastning. Dette synspunkt kan man diskutere – det kan lige så godt være fordi, kollegaerne ikke aner, hvordan de skal håndtere situationen, at de trækker sig fra den voldsramte kvinde. Det kræver både viden og forståelse for fænomenet partnervold, og klarhed over, hvordan man håndterer situationen mest hensigtsmæssigt. Selvfølgelig kræver det også medfølelse og altruisme fra arbejdspladsen og kollegaernes side.

Tillidsrepræsentanterne

Undersøgelsen viser desuden, at det er en god ide at uddanne tillidsrepræsentanter i voldsproblematikkerne, så det kan komme på dagsordenen på arbejdspladserne. Det påpeges, at en voldsramt kvinde er meget lukket og svær at komme ind på, så derfor er det ikke nødvendigvis den tillidsvalgte, kvinden har lyst til at tale med. Derfor burde alle på arbejdspladsen uddannes i at håndtere partnervold – både tillidsrepræsentanter og ledere.

Undersøgelsen viser, at arbejdspladsen kan gøre en forskel for at hjælpe kvinderne, og det giver mening, at arbejdspladsen tager et socialt ansvar både menneskeligt og økonomisk. Der er stigende fokus på partnervold og dets konsekvenser på arbejdspladsen, men ikke mange danske virksomheder har en klar voldspolitik. Hvis virksomhederne håndterer partnervolden og hjælper kvinderne videre, er de med til at gøre en kæmpe forskel for kvinderne, samtidigt med at de er med til at forbedre arbejdspladsens ydeevne, økonomi og omdømme.

Litteraturliste

Balvig, Flemming & Kyvsgaard, Britta (2006). *Vold og overgreb mod kvinder*. Dansk rapport vedrørende deltagelse i International Violence Against Women Survey (IVAWS). Københavns Universitet/Justitsministeriets Forskningsenhed.

Barlach, Lise. *LOKK Voksenstatistik, Kvinder på krisecenter (2005 – 2008)*. Servicestyrelsen.

Bjerre Larsen, Tine (2009). *Lov mod voldelige mænd er et flop*. HUS FORBI, nr. 88.

Brugerundersøgelse om æresrelateret vold (2009). Servicestyrelsen.

Clemensen, Maria & Theil Nielsen, Randi (Red.). (2005). *Det Nationale Voldsobservatorium - et samarbejde om bekæmpelse af mænds vold mod kvinder*. Kvinderådet.

Ekholm, Ola et al. (2006). *Sundhed og sygelighed i Danmark & udviklingen siden 1987*. Statens Institut for Folkesundhed.

Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005–2008 (2005). Minister for Ligestilling.

Helweg-Larsen, Karin & Frederiksen, Marie Louise (2007). *Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold, 2007*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.

Helweg-Larsen, Karin & Frederiksen, Marie Louise (2008). *Vold mod mænd i Danmark. Omfang og karakter – 2008*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.

Helweg-Larsen, Karin & Kruse, Marie (2004). *Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold, 2004*. Det Nationale Voldsobservatorium i Kvinderådet, Statens Institut for Folkesundhed og Minister for Ligestilling.

Houe, Jens Peter (2009). *Voldsramte kvinder mister jobbet*. Lokaliseret 22/10 2009 på <http://politiken.dk/erhverv/article813932.ece>.

Hvordan kommer vi den voldsramte familie i møde (2002). Formidlingscenteret for socialt arbejde.

Juel Jensen, Kirsten Marie (2009a). *Kollegaer vender det blinde øje til vold*. Lokaliseret 22/10 2009 på http://hk.dk/www/aktuelt/nyhedsarkiv/oktober_2009/kollegaer_vender_det_blinde_oeje_til_vold.

Juel Jensen, Kirsten Marie (2009b). *Voldsramte får ingen hjælp på jobbet*. Lokaliseret 22/10 2009 på http://www.hk.dk/www/job_og_loen/andre_temaer/vold/voldsramte_faar_ingen_hjaelp_paa_jobbet.

Juel Jensen, Kirsten Marie (2009c). *Voldsramte mister jobbet*. Lokaliseret 22/10 2009 på http://hk.dk/www/aktuelt/nyhedsarkiv/oktober_2009/voldsramte_mister_jobbet.

Karen Jespersen (2009). *Perspektiv- og handlingsplan 2009*. Minister for ligestilling.

Kjøller, Mette, Juel, Knud og Kamper-Jørgensen, Finn (red.). (2007). *Folkesundhedsrapporten Danmark 2007*. Statens Institut for Folkesundhed.

Kommunernes beredskab i forhold til vold (2009). Servicestyrelsen.

lige.dk (2009). Rapport lokaliseret 20. oktober 2009 på:
<http://www.lige.dk/files/pdf/kennethsbehandlingsvold.pdf>

Lundgren, Eva (2001). *Våldets normaliseringsproces – Två parter – två strategier*. Stockholm: ROKS.

Lybecker Jensen, Vibeke & Nielsen, Sissel Lea (2005). *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer*. VFC Socialt Udsatte og LOKK.

Lybecker Jensen, Vibeke (2006). *Voldsramte kvinders arbejdsliv*. Udsatteenheden, Styrelsen for specialrådgivning og social service, Socialministeriet.

Mortensen, Heidi & Høyrup Clemmensen, Sidse (2006). *Fanget i volden. En undersøgelse af fastholdende faktorer i hustruvold*. Sociologiuddannelsen ved Aalborg Universitet

Nielsen, Sissel Lea (2004). *Stop volden - bryd tavsheden*. Udsat nr. 2, 2004.

Ravn, Karin (2009). *Vold i hjemmet smitter af på jobbet*. Lokaliseret den 20. oktober 2009 på <http://forsiden.3f.dk/apps/pbcs.dll/article?AID=200660330003>.

Redder, Gitte (2006). *Arbejdspladser svigter voldsramte kvinder*. Ugebrevet Lo, nr. 41, 2006.

Schacke, Janne (2008) *Voldsramte kvinders arbejdsliv*. Udsat nr. 13, 2008.

Schütt, Nina Maria, Frederiksen, Marie Louise og Helweg-Larsen, Karin (2008). *Unge og kærestevold i Danmark. En landsdækkende undersøgelse af omfang, karakter og følger af vold blandt 16-24-årige med fokus på vold i kæresteforhold*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Minister for Ligestilling.

Status på implementering af aktiviteter under Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008. pr. maj 2000 (2008). Ligestillingsafdelingen.

Stop volden mod kvinder – bryd tavsheden (2004). Pjece samt Faglig værktøjskasse med 5 håndbøger til fagfolk omkring småbørn, læger og sygeplejersker, skoler og fritidstilbud, kommunalfolk og politiet. VFC Socialt Udsatte.

Sundheds- og sygelighedsundersøgelse (SUSY) 2000. Sammenfatning og perspektiver. Lokaliseret 20. oktober 2009 på <http://www.si-folkesundhed.dk/upload/susy-kap1.pdf>

Undersøgelse af vold i hjemmet blandt 2223 HK-medlemmer (2009). Capacent for HK.

Vold har mange ansigter (2007). Lo og Dannerhuset.

Vold mod kvinder - Initiativer og anbefalinger til bekæmpelse af vold mod kvinder. Status og forslag til handlingsplan (2001). Udarbejdet af: Tværministeriel arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra Socialministeriet, Sundhedsministeriet, Indenrigsministeriet, Justitsministeriet og formand for den tværministerielle arbejdsgruppe i Ligestillingsafdelingen, afdelingschef Vibeke Abel.

Vold på gaden, i hjemmet og på arbejdet (1998). Rigspolitichefen.

Voldmodkvinder.dk (2009). Minister for ligestilling. Lokaliseret 20 oktober på www.voldmodkvinder.dk

Voldsramte kvinders arbejdsliv (Udgives senere i 2009). Udsatteenheden, Servicestyrelsen.

Bilag 1

Dansk lovgivning

Den danske lovgivning kriminaliserer ethvert overgreb mod en person. Straffelovens bestemmelser dækker også overgreb inden for familien og voldtægt i ægteskabet.

§ 216. Den, der tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold, straffes for voldtægt med fængsel indtil 8 år. Med vold sidestilles hensættelse i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i 12 år, hvis voldtægten har haft en særlig farlig karakter eller der i øvrigt foreligger særligt skærpende omstændigheder.

§ 217. Den, som skaffer sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, end vold eller trussel om vold, straffes med fængsel indtil 4 år.

§ 236. Når nogen dømmes efter §§ 216, 217, 218, stk. 1, 222 eller 223, stk. 2, eller efter §§ 224, 225 eller 226, jf. en af fornævnte bestemmelser, eller efter § 232, kan der ved dommen gives den pågældende pålæg om ikke at indfinde sig i offentlige parker eller anlæg, på fællede, ved skoler og legepladser, ved opdragelseshjem, ved sindssygehospitaler og institutioner for personer med vidtgående psykiske handicap, i bestemt angivne skove og på bestemt angivne badeanstalter og strandbredder.

§ 244. Den, som øver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år.

§ 245. Den, som udøver et legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter eller gør sig skyldig i mishandling, straffes med fængsel indtil 6 år. Har et sådant legemsangreb haft betydelig skade på legeme eller helbred til følge, skal dette betragtes som en særlig skærpende omstændighed.

Stk. 2. Den, som uden for de i stk. 1 nævnte tilfælde tilføjer en anden person skade på legeme eller helbred, straffes med fængsel indtil 6 år.

§ 245 a. Den, som ved et legemsangreb med eller uden samtykke bortskærer eller på anden måde fjerner kvindelige ydre kønsorganer helt eller delvis, straffes med fængsel indtil 6 år.

§ 246. Har et legemsangreb, der er omfattet af § 245 eller § 245 a, været af en så grov beskaffenhed eller haft så alvorlige skader eller døden til følge, at der foreligger særdeles skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel i 10 år.

§ 247. Begås nogen af de lovovertrædelser, der er nævnt i §§ 244-246, af en person, der tidligere er dømt for forsætligt legemsangreb eller for en forbrydelse, der har været forbundet med forsætlig vold, kan straffen forhøjes med indtil det halve.

Stk. 2. Det samme gælder, når en lovovertrædelse som nævnt i §§ 244-246 begås over for en person, der efter karakteren af sit arbejde er særlig udsat for vold.

§ 260. Med bøde eller fængsel indtil 2 år straffes for ulovlig tvang den, som

1. ved vold eller ved trussel om vold, om betydelig skade på gods, om frihedsberøvelse eller om at fremsætte usand sigtelse for strafbart eller ærerørigt forhold eller at åbenbare privatlivet tilhørende forhold tvinger nogen til at gøre, tåle eller undlade noget,

§ 265. Den, der krænker nogens fred ved trods forud af politiet given advarsel at trænge ind på ham, forfølge ham med skriftlige henvendelser eller på anden lignende måde forulempe ham, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år. En af politiet meddelt advarsel har gyldighed for 5 år.

§ 266. Den, som på en måde, der er egnet til hos nogen at fremkalde alvorlig frygt for eget eller andres liv, helbred eller velfærd, truer med at foretage en strafbar handling, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

§ 499. Bortvisningsloven. Formålet med loven er at sikre muligheden for, at politiet i visse tilfælde kan bortvise en voldelig eller truende person fra det fælles hjem i en periode med henblik på at hindre (yderligere) vold mv. mod andre medlemmer af husstanden.

www.justitsministeriet.dk & www.retsinformation.dk

